

Docentenhandleiding Basisonderwijs ter voorbereiding op de gastles van: **Carla Herwegh**

Binnenkort ontvang jij een gastspreker in de klas. Deze gastspreker maakt deel uit van jouw lessen over de Tweede Wereldoorlog en de Jodenvervolgung. De gastles duurt ongeveer 50 tot 70 minuten, afhankelijk van wat is afgesproken met de docent. De gastles bestaat uit twee delen: een verhaal en aansluitend een gesprek/discussie. Het is belangrijk om naar aanleiding van de bijgevoegde biografie vragen voor te bereiden, die aan de gastspreker kunnen worden gesteld. Ongetwijfeld heb je meerdere lessen aan WO2 besteed. In deze handleiding vind je tips en verdiepingsvragen bij het werkblad die je ter voorbereiding op de komst van Carla kunt doen.

Duur voorbereidende les: 60 minuten

Doelgroep: Basisonderwijs groep 7/8

Thema: WO2, Jodenvervolgung, vluchten, Apeldoornsche Bos

Leerdoelen:

- Leerlingen kennen belangrijke gebeurtenissen uit de Tweede Wereldoorlog en kunnen deze op volgorde zetten.
- Leerlingen wisselen kennis en gedachten uit over het thema oorlog.
- Leerlingen onderzoeken een historische foto en de betekenis daarvan.
- Leerlingen doen onderzoek naar 1 van de slachtoffers van de Holocaust.
- Leerlingen worden voorbereid op de thematiek uit het verhaal van de gastspreker.

Structuur werkblad

Introductie + filmpje 'De oorlog in zeven minuten'	– 10 minuten
Opdracht 1: Tijdlijn	– 10 minuten
Opdracht 2: Stamboom	– 10 minuten
Opdracht 3: Oorlog toen en nu	– 5 minuten
Opdracht 4: Helden in uniform	– 10 minuten
Opdracht 4: Zolang je naam wordt genoemd	– 10 minuten
Slot: Vragen voorbereiden	– 5 minuten

Vorbereiding

- Lees deze handleiding, met achtergrondinformatie en tips om de verdiepingsvragen te bespreken, goed door.
- Bereid samen met jouw leerlingen vragen voor die aan de gastspreker kunnen worden gesteld.
- Print het werkblad uit (zie hieronder) en verdeel ze onder de leerlingen.
- Introduceer [de biografie van de gastspreker](#) na afloop van de les.
- Bekijk gezamenlijk als start het [filmpje 'De oorlog in zeven minuten'](#)

Opdracht 1

Tijdslijn

Leerlingen maken een tijdslijn en zetten de volgende gebeurtenissen op volgorde

- Adolf Hitler komt aan de macht en veel Joden vluchten uit nazi-Duitsland – 1933
- Huizen en winkels van Joden worden vernield. Het is vanaf dit moment moeilijk om nazi-Duitsland nog te ontvluchten – 1938
- Nederland wordt bezet door Nazi-Duitsland – 1940
- Door de anti-Joodse maatregelen mogen joden niet meer naar de bioscoop – 1941
- De nazi's beginnen met het arresteren van Joden en sturen hen naar doorgangskamp Westerbork – 1942
- Joodse patiënten en hun verplegers van het Apeldoornse Bosch worden opgepakt, gedeporteerd en vermoord in de concentratiekampen – 1943
- Nederland is bevrijd! – 1945
- Kinderen en kleinkinderen van overlevenden en slachtoffers van WO2 vertellen wat er met hun familie is gebeurd voor de klas – 2018-nu

Tips:

- Bespreek en vergelijk de tijdslijnen
- Licht de tijdslijn kort toe zodat leerlingen een helder beeld hebben van het verloop van de Tweede Wereldoorlog
- Vraag leerlingen welke gebeurtenissen zij nog meer kunnen bedenken
- Maak het persoonlijk: Kunnen ze een grote gebeurtenis koppelen aan een persoonlijke gebeurtenis? Bijvoorbeeld het verhaal van Anne Frank of andere historische figuren. Om de gevolgen van de grote gebeurtenissen te koppelen aan wat dit voor mensen betekenden, maak je de geschiedenis tastbaar en invoelbaar voor leerlingen.

Opdracht 2

Stamboom

Leerlingen maken hun eigen stamboom en leren d.m.v. de stamboom van de gastspreker de hoofdpersonen uit het verhaal kennen.

Tips ter bespreking:

- Je kunt leerlingen hun stambomen laten vergelijken en bespreken. Wat zijn verschillen/overeenkomsten?
- Benoem dat een oorlog vaak generaties lang doorwerkt. Kinderen die de oorlog niet hebben meegemaakt, hebben vaak te dealen met de trauma's van hun ouders (of grootouders).
- Benoem dat ook de oorlogen die nú in de wereld gaande zijn, hun sporen na zullen laten bij de volgende generaties.
- Wees je bewust van eventuele oorlog achtergronden in de klas

Opdracht 3

Oorlog toen en nu

Leerlingen denken na over oorlogen waarover zij gehoord hebben en wisselen kennis en gedachten uit.

Tips:

- Wees je bewust van eventuele oorlogsverhalen en ervaringen in de klas.
- Benoem dat oorlogen (helaas) iets van alle tijden is.
- Benoem dat er vandaag de dag ongeveer 110 miljoen mensen (waarvan 1/3e kind) op de vlucht zijn voor oorlog.

Opdracht 4

Helden in Uniform

Leerlingen beantwoorden aan de hand van de **Zie-denk-vraagmethode** vragen bij een foto. Je kunt ervoor kiezen hen in tweetallen aan de slag te zetten of de foto klassikaal te bespreken door hem op je smart board te presenteren. Bespreek vervolgens de foto. **Waarom noemen we deze foto: Helden in uniform?**

Achtergrondinformatie foto

Bron: Verpleegkundige Apeldoornsche Bos, 1942

Deze foto is gemaakt in 1942. Het zijn verpleegkundigen en vermoedelijk een dokter die tijdens de oorlog werkzaam waren in het Apeldoornsche bos, een psychiatrische inrichting voor Joodse patiënten. Men ging er vanuit dat dit een veilige plek was waar de nazi's de mensen en het personeel met rust zouden laten, ondanks de vele anti-Joodse maatregelen, het werd ook wel de 'Jodenhemel' genoemd. Maar tevergeefs: In de nacht van 21 of 22 januari 1943 werden alle +- 1400 patiënten en +- 50 (vd 175) personeelsleden op transport gezet naar Auschwitz en vrijwel allemaal vermoord. Het was het enige transport waarvan er geen namenlijst is. In de afgelopen jaren hebben veel onderzoekers geprobeerd uit te vinden wat er met deze mensen is gebeurd. In een aantal gevallen zijn de namen van de mensen op de foto's bekend. In veel gevallen is dat helaas niet zo, zoals de mensen op deze foto. Nog altijd weten we van 5 mensen van het transport niet wat er met hen is gebeurd. Een deel van het personeel kon vluchten voordat de nazi's kwamen, en een deel koos ervoor om bij de patiënten te blijven en met hen mee te gaan. Benoem dat dit een vrijwel 'onmenselijke' keuze was maar dat mensen in oorlogstijd voor dit soort onmogelijke keuzes kwamen te staan.

Zie-denk-vraagmethode uitleg

Deze methode komt uit de [visible thinking strategy](#) en bevordert open en creatief denken bij leerlingen, het wekt nieuwsgierigheid over een thema en helpt de leerling zijn/haar gedachten te structureren.

Vraag leerlingen in 3 stappen vragen te beantwoorden over een bron/foto/object.

1. Wat zie je?
2. Wat denk je?
3. Wat wil je over deze bron weten?

Tips ter bespreking:

- Maak het verschil duidelijk tussen wat je ZIET en wat je DENKT. Bij zien gaat het om objectieve kenmerken: 'ik zie 9 personen in uniformen', 'ik zie lachende personen', 'ik zie een jodenster op de kleding'. Bij denken gaat het om interpretaties: 'ik denk dat het verplegers of zusters zijn', 'ik denk dat het een foto uit de oorlog is'
- Stel open vragen ter verduidelijking: Waarom denk je dat? Wat denken anderen? Wat valt je op? Welk verhaal schuilt er achter de bron?
- Blijf neutraal, er is bij deze oefening geen goed of fout.

Opdracht 5

Zolang je naam wordt genoemd

Leerlingen zoeken de naam op van Coenraad Hoek op www.Joodsmonument.nl en onderzoeken wat ze over hem te weten kunnen komen.

Coenraad werd in Amsterdam geboren en vermoord in Auschwitz, hij was landbouwer van beroep. Coenraad was tuinbaas in het Apeldoornsche Bos, waar ook de hoofdpersoon uit het verhaal van de gastspreker werkte. Zijn broer Everard werd ook vermoord tijdens de Holocaust, zijn zussen en ouders overleefden de oorlog. Benoem dat er van veel slachtoffers geen foto's meer zijn (zoals zijn broer), soms enkel een naam en wat summiere informatie.

Je kunt ter afsluiting een leerling vragen de naam van Coenraad hardop voor te lezen en de Joodse traditie uitleggen: Zolang je naam wordt genoemd, ben je niet vergeten.